

דבר העורכת

לקוראים שלום!

לפני מספר חודשים נפטר הבולאי יורם "דובוש" כהן. דובוש היה אספן בולים נלהב ואסף בולי ילדים, דובים ודפוס על בולים. בנוסף, תרם דובוש מזמנו וממנו להפצת אהבת הבולים בקרב הנוער – הוא הפעיל חוג בולים בקיבוץ, כפר עזה, במשך שנים, וכן כתב מאמרים לבטאוני בולאות שונים.

החלטנו להקדיש את הגיליון הנוכחי של נושאונצ'יק לזכרו ולפרסם 3 מאמרים פרי עטו. המאמרים פורסמו בעבר בבטאוני אחרים של אגודת איל"ת (בנושאון ובנושאונט) ואנו בטוחים כי גם אתם תמצאו בהם עניין.

עוד בגיליון – בפינה "רגע של הסטוריה" כותב שמוליק כהן על המגילות הגנוזות, ולבסוף, כבכל גיליון, חידון בולאי נושא פרסים.

נתראה בגיליון הבא,

שלכם, שביט

ילדים בריאים הם ילדים מאושרים יורם "דובוש" כהן ז"ל

רפואת ילדים היא ענף מיוחד ברפואה. בבתי חולים רבים יש מחלקת ילדים, ובמקומות רבים יש בתי חולים המיועדים לילדים ותינוקות בלבד. בית החולים המרכזי לילדים של לונדון נוסד ב-1852 והיה הראשון מסוגו בכל העולם של דוברי האנגלית. לציון 150 שנה להקמת בית החולים הנפיק הדואר האנגלי ב-2002 סדרה של 5 בולים ובהם תמונות מתוך עלילת פיטר פן.

בודאי תשאלו מה הקשר? ובכן מחבר פיטר פן, הסקוטי **ג'ימס ברי**, העביר את זכויות היוצרים של פיטר פן (הצגה, ספר וכל הקשור) לבית החולים בשנת 1929 לצמיתות. הסכומים העצומים הנצברים מידי שנה אפשרו (בתוספת קרנות אחרות) להפעיל ולתחזק את בית החולים. בשנת 1987, חמישים שנה לאחר מות היוצר, הסתיימו תמלוגי הזכויות על פי החוק. אבל אז, לבקשת בית החולים, התקבל חוק מיוחד בפרלמנט האנגלי המאשר, לפנים משורת הדין, עוד 20 שנות תמלוגים. התקדים יצר

לחץ בכל רחבי העולם, ומ-1996 נכנס לתוקף הסדר לפיו זכויות יוצרים נשמרות 70 שנה ממות היוצר. כך זכינו לבולי פיטר פן אלו. בבולים הנראים כאן נמצא את התנין שבלע שעון ואת קפטן הוק.

במלאת מאה שנה לבית החולים לילדים במונטריאול, הנפיק הדואר הקנדי בול המראה שלושה דובים המקבלים טיפול רפואי בבי"ח. הם לא מבוהלים ומחייכים, כי הם מבינים שהטיפול לטובתם. מסתבר, שבובות דובים מתאימות להעברת מסר של טיפול וריפוי ילדים חולים ויש בול מהולנד ובול מקוריאה הדרומית שבהם הדב החולה או הפצוע מקבל טיפול מסור.

בבתי חולים לילדים מושם דגש רב על יצירת סביבה עליזה, חמה וידידותית במבנים שתוכננו במיוחד עבור ילדים. דוגמא מצויינת לכך היא בית החולים במונטריאול, הפועל במימון "השרינרס" - קבוצה גדולה מתוך ארגון הבונים החופשיים הפועלת בעיקר בצפון אמריקה. קנדה הנפיקה ב-2001 בול לכבוד בית חולים זה, המיועד לילדים

חסרי אמצעים. מי שדואג לשמח את הילד כאן הוא ליצן קרקס, כי השרינרס מפעילים גם קרקס אמיתי.

השרינרס מקנדה, בול החיסונים מגאנה, המלחמה בשחפת על בול מפולין

מאפיין בולט של רפואת הילדים הוא מתן חיסונים. בבול מגאנה מזכירים את החיסונים לפוליו, חצבת, אבעבועות רוח, דיפטריה (קרמת), שעלת, טטנוס (חיסון הידוע כ"החיסון המשולש") וחיסון לשחפת. המלחמה בשחפת זוכה למקום נכבד בבולאות בעולם, והיא מוצגת בעזרת הלוגו הידוע של צלב בעל 2 זרועות - העליונה קצרה וזו שמתחתיה ארוכה יותר.

דגש נוסף הוא על תזונה נכונה ומניעת רעב, במיוחד אצל ילדים ותינוקות. בבול קנדי שיצא לציון המילניום רואים פעוט בריא ומלא שמחת חיים כי השתמש בפאבלום - מזון תינוקות מעובד על פי נוסחה שפותחה על ידי רופאי ילדים בקנדה בתחילת שנות ה-30. נושא אחר שאף הוא שייך לתחום הרפואה המונעת הוא שמירה על היגיינה. בדרום אפריקה הונפק בול המראה תינוק רוחץ בגיגית עם הכיתוב "שמור על המים למען הבריאות". בשוודיה הונפק

בול של תינוק חובש מסכה נגד גזים בגלל הסכנה שבזיהום האוויר.

לסיום הטור ניגע בחטף בנושא המאבק במוגבלויות שונות, כגון עוורון וחרשות. נושא זה ראוי לטור משלו, אבל לא ניתן לכתוב על בריאות ילדים בלי להזכיר ולו בקצרה את **הלן קלר**. בעזרת האומנת-מחנכת שלה **אן סאליבן** למדה הלן קלר להתגבר על מגבלותיה ולתפקד באופן עצמאי על אף היותה

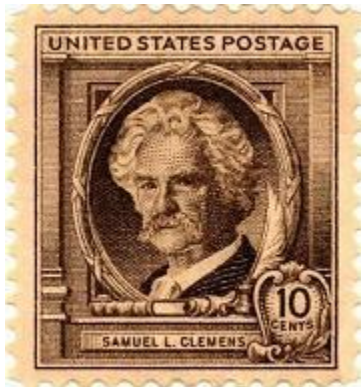

חרשת עיוורת. קלר אף הפכה לסופרת ופעילה חברתית. סיפורה של הלן קלר הוא סיפור גבורה מרגש, ואני ממליץ לכולם לקרוא אותו. אין ספק כי מי שילמד את תולדות חייה יתרגש כמוני למראה הבול האמריקאי הנראה כאן.

אם נטפל היטב בילדינו ונשמור על בריאותם נוכל לראות סביבנו ילדים בריאים ושמחים.

ילדים בלשים בספרות

יורם "דובוש" כהן

מארק טוויין

תום סויר והאקלברי פין.

אמיל והבלשים.

בין ספרי ההרפתקאות והמתח לקוראים הצעירים בולטות מספר יצירות אשר במרכזן ילדים ובני נוער המשמשים כבלשים, והחוקרים פרשיות מסתוריות.

הסופר האמריקאי הגדול ביותר של המאה ה-19 הוא **סמיואל לנגהורן קלמנס**, הידוע יותר בשם העט שלו **מארק טוויין**. טוויין חיבר ארבעה ספרים בסדרת תום סויר והאקלברי פין. הספר הרביעי והאחרון בסדרה, "תום סויר בלש", פורסם לראשונה ב-1896 בעיתון הרפר מגאזין. העלילה מסופרת מפיו של האקלברי פין, ידידו של תום סויר. שני הידידים מנסים לפתור רצח מסתורי ולהציל מאשמה את הדוד סילאס. הספר כתוב כפרודיה על ספרי המתח הבלשיים למבוגרים, שהחלו להיות אז מאוד פופולאריים. הספר תורגם לעברית מספר פעמים ביניהם תרגומו המצוין של **אוריאל אופק**.

אריך קסטנר היה סופר גרמני שהרבה לכתוב לילדים. אחד מספריו הבולטים הוא "אמיל והבלשים", שיצא לאור בשנת 1928. הסיפור הוא על אמיל טישבין, המגיע ברכבת מעיר שדה לברלין הגדולה ובכיסו 140 מרק. איש בעל מגבעת גונב מאמיל את כספו, וחבורת נערים ברלינאית מסייעת לאמיל ללכוד אותו. העלילה מבוססת על חוויות ילדות של קסטנר עצמו, והשם אמיל הוא שמו האמצעי האמיתי של הסופר. קסטנר כתב על כך: "על עניינים שאתה בקי בהם כגון על מקום מגוריי, או על הילדים העוברים יום יום על פניך שגם אנו היינו פעם כמותם". ספר זה נחשב כפריצת דרך בסוגה (זאנר) של הספרות לצעירים – הרפתקה בלשית המעוגנת בחיי היום יום המוכר והקרוב. זהו גם "סיפור חבורה" הראשון. ציור הבול נאמן למקור של עטיפת הספר. המאייר, **ולטר טריאר**, צייר וסופר יהודי, אייר 13 מספריו של קסטנר בקו נקי, נמרץ ושופע הומור.

הסופרת השוודית, **אסטריד לינדגרן**, מפורסמת אומנם בספריה על "בילבי", אך היא כתבה ספרי ילדים ונוער רבים נוספים. ביניהם בולטת סדרת

הרפתקאות על ילד השואף להיות בלש. הספר הראשון בסדרה, "אלוף הבלשים בלומקויסט", נפתח במילים: "דם! אין ספק בדבר! הוא נעץ מבטו בכתם האדום דרך זכוכית מגדלת".

באנגליה ובעולם זכתה להצלחה רבה הסופרת **אניד בלייטון**. החל מ-1942 היא כתבה סדרות רבות של ספרי חבורה על ילדים בלשים. הסדרה הראשונה אותה כתבה בלייטון הייתה "החמישייה המפורסמת". בלייטון תכננה לכתוב 6-8 ספרים בסדרה, אך עקב ההצלחה העצומה, היא המשיכה לכתוב עוד ועוד, ובסך הכל יצאו בסדרה זו 21 ספרים. החמישייה מורכבת משני אחים, ג'וליאן ודיק, אחותם אן, בת דודתם ג'ורג' (ג'ורג'ינה) והכלב שלה טימי. הסדרה פונה לקוראים בגילאים 10-14. בעקבות ההצלחה כתבה אניד בלייטון סדרות נוספות של ספרי חבורה בלשיים, ובהם "השביעיה הסודית" (המיועד לגילאים צעירים יותר), "הרביעיה והתוכי", "חבורת הבלשים והכלב" ו"חבורת הבולשים".

השביעיה הסודית

החמישייה המפורסמת

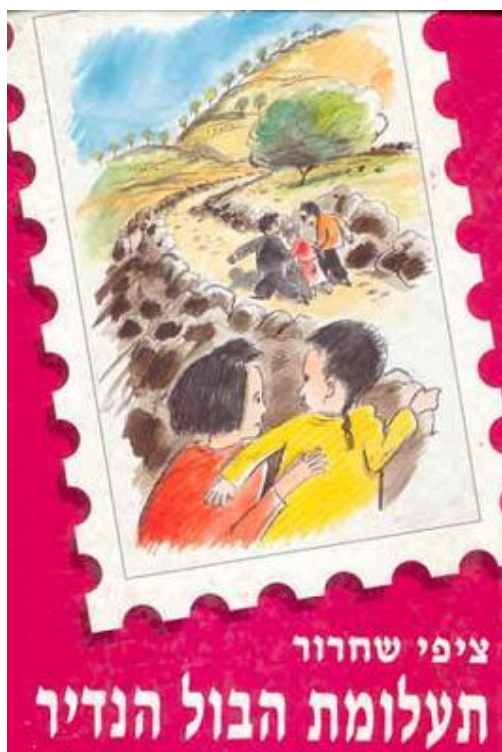
אסטרید לינדגרן

ספריה של אניד בלייטון הופיעו בארץ החל משנת 1952. את רובם תרגם לעברית **שרגא גפני**, שהוא גם סופר ידוע בזכות עצמו. גפני כתב תחת מספר שמות עט, אשר הבולטים מביניהם הם און שריג ואבנר כרמלי. בין השאר הוא גם פרסם את סדרת "הבלשים הצעירים" – סדרה בלשית לבני הנעורים "כחול לבן".

ואם כבר הגענו לספרים "תוצרת הארץ" אי אפשר שלא להזכיר את ספרה של **ימימה אביר-טשרנוביץ** "שמונה בעקבות אחד". זהו ספר הרפתקאות של חבורת ילדים, המתרחש בתקופת מלחמת העולם השנייה. גיבור הספר, חגי, הוא ילד עירוני העוזב את ביתו בעקבות המלחמה ובא להתארח בקיבוץ, שם הוא משתלב בחברת הילדים. החבורה עוקבת אחר אדם מוזר, ד"ר ברג, המציג עצמו כד"ר דוליטל עכשווי. החבורה חושדת בברג שהוא מרגל גרמני. את עלילת הסיפור וסופו המפתיע לא אספר כאן. אני מזמין אתכם לקרוא את

שמונה בעקבות אחד –

הספר או לראות את הסרט שהופק בארץ בעקבותיו. האיורים המקוריים למהדורה הראשונה של הספר, ובכלל זה של העטיפה הם פרי מכחולו של **נחום גוטמן**.

ספר חביב נוסף יצא בארץ ב-1996 והוא ממש מתאים לטור הזה. לספר קוראים "תעלומת הבול הנדיר", וכתבה אותו **ציפי שחרור**. זהו סיפורם של אמנון, גיא, עידו ולירן: שלושת הנערים והנערה נקלעים למסע הרפתקאות מרתק וסוחף בחיפוש אחר בול נדיר מאוד. שודדי בולים מרחבי העולם מנסים אף הם להשיג את הבול. והסוף? תקראו בעצמכם ותגלו.

ישנם ספרים רבים של בלשים מבוגרים האהובים מאוד על בני הנוער. אזכיר כאן רק את שרלוק הולמס, הבלש אותו יצר **ארתור קונן דויל**. המפרוסם בספרי שרלוק הולמס הוא, ללא ספק, "כלבם של בני בסקרוויל". באנגליה הונפקו שני בולים (כחלק מסדרות) המוקדשים לסיפור.

כלבם של בני בסקויל

אני ממליץ בחום על כל הספרים שהוזכרו בטור זה. הקיץ מגיע ואיתו החופש – זמן מצויין לקרוא ספרי הרפתקאות איכותיים. אני מבטיח שכל מי שייקרא את הספרים שהוזכרו כאן יזכה לחוייה מהנה במיוחד.

אבאל'ה בוא ללונה פארק יורם "דובוש" כהן

ילדים וגם מבוגרים אוהבים לבלות בלונה פארק, שבו יש מתקני שעשועים יחודיים ושפע של אטרקציות וסוגי בידור. הבילוי בלונה פארק, המוכר כיום בשם **גן שעשועים**, הוא בתשלום, בין אם במחיר אחד בכניסה או לכל מתקן בנפרד על פי השימוש. אף על פי כן המקום הומה אדם, בעיקר ילדים ובני נוער.

מקור השם לונה פארק הוא בגן השעשועים המפורסם בקוני אילנד, ברובע ברוקלין של העיר ניו יורק. אחד המתקנים הפופולארים בפארק, שהוקם בשנת 1903, היה ספינת חלל שטסה לירח – **לונה** בלטינית. במקרה, גם שמה של אחותו של מייסד המקום היה לונה. משתי הסיבות גם יחד נקרא הגן לונה פארק. השם "תפס" ועד מהרה כונו כל גני השעשועים בשם לונה פארק. אני עצמי ביליתי בלונה פארק זה ב-1950, בהיותי ילד בן שש.

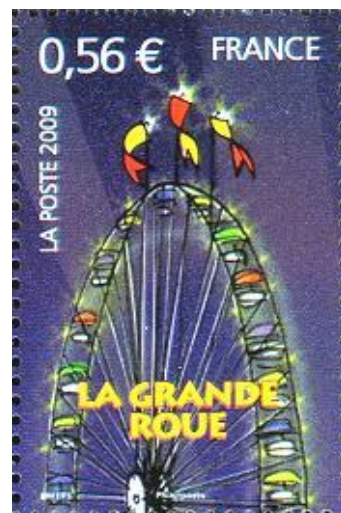
יש מספר סוגים של גני שעשועים: יש גני שעשועים קבועים, בעיקר בלב הערים, ויש ירידים נודדים. יש גנים המאופיינים בנושא מרכזי כמו "דיסני לנד", ויש גני מים כמו הלונה גל או המימדיון. אנו נעסוק בטור זה בלונה פארק הקלאסי.

הגלגל הענק בוינה.

עולים בזוגות.

סימן ההכר של הלונה פארק.

בכל גן כזה יש מספר מתקנים מוכרים. גודלם ואיכותם של גן השעשועים. המתקן הבולט ביותר הוא **גלגל הענק** בו יושבים (על פי רוב בזוגות) ועולים בסיבוב עד לגובה רב, ממנו אפשר להשקיף ולראות את כל גן השעשועים ואף את הסביבה העירונית בו נמצא הפארק. בוינה שבאוסטריה הגלגל כה גדול ומרשים עד שהוא הפך לאחד מסימני ההיכר של העיר. ילדים נהגו בעבר לבנות במו ידם גלגל ענק עם ערכת "מכאנו" של בניה עצמית לפני הופעת ה"לגו".

גלגל ענק שנבנה בערכת מכאנו.

מתקן מרכזי ומפחיד הוא "רכבת ההרים". ככל שהרכבת יותר מורכבת וכוללת יותר עליות וירידות ויותר היפוכים של 360 מעלות כך היא יותר נחשקת.

הנסועים ברכבת נוהגים לנפנף בידיים ולשאוג במלוא גרונם בקטעים המפחידים. בבול השוודי רואים רכבת הרים מהסוג הישן והקלאסי. כאן נדרשת קונסטרוקציה אדירה של פיגומי עץ כדי לבנות את המסלול שלה. הרכבת הראשונה מסוג זה כבר פעלה בארצות הברית לפני כ-150 שנה. כמובן שרכבות ההרים המודרניות הולכות ונעשות מפחידות יותר ויותר. בהחלט לא מומלץ לבעלי לב חלש.

מנופפים בידיים ושואגים.

היפוך של 360 מעלות.

רכבת הרים קלאסית.

מתקן אהוב בעיקר על הפעוטות הוא ה**סחרחרה** – הקרוסלה. בדרך כלל יש בה סוסי עץ מגולפים אך יש גם חיות אחרות מגולפות המושכות את העין בצבעוניותן. כפי שניתן לראות בבול ההולנדי הנער הצעיר עולה ויורד עם החיה עליה הוא רוכב תוך כדי הסיבוב המעגלי של המתקן בליווי מנגינה נעימה לאוזן. אגב, זהו גם הבול הראשון שהונפק בעולם בנושא הלונה פארק, בשנת 1946. עוד מתקן ידוע היא **רכבת השדים** שבה נוסעים בתוך מבוך חשור, ובכל פעם מופיעה דמות מפחידה אחרת המשמיעה קולות מבעיתים.

סחרחרה.

יש גם מכוניות מתנגשות, המופעלות על ידי סוללות ונוסעות בתוך זירה מוגדרת. הנוסע מפעיל בעצמו את המכונית, ומותר לו להפתיע ולהתנגש במכוניות האחרות. יש עוד מתקנים רבים וביניהם **דיג ברווזים** בתוך בריכת מים בעזרת חכות עם מגנט או קרס. פעילות זו מיועדת במיוחד לפעוטות.

דיג ברווזים.

מכוניות מתנגשות.

רכבת שדים.

מקובל שבלונה פארק יש גם ביתנים עם הופעות כמו הופעת **פיתום** - אמן במה בעל שליטה מיוחדת בקולו, ש"מדבר מן הבטן" ואינו מזיז את שפתיו. את אשליית הדיבור מבצעת בובה אותה הוא מפעיל בעזרת הנעת שפתיה תוך שימוש בידו. יכול גם להיות ביתן עם ה"איש החזק בעולם" ויש גם ליצנים ובובות חיות אנושיות.

מלקקים גלידה.

ביתן עם האיש החזק.

הלונה פארק הראשון בארץ פעל בשנות ה-50 ביפו מאחורי אולם אלהמברה, ועליו שר **ישראל יצחקי** את שירו המפורסם מ-1953 "אבאל'ה בוא ללונה פארק". אתם הקוראים מוזמנים למהר ולהגיע לאחד מגני השעשועים בארץ או בחו"ל עם ילדיכם ולהנות ולהרגיש - אם אתם כבר בוגרים - כמו ילדים.

הופעה של פיתום.

רגע של הסטוריה – המגילות הגנוזות

שמוליק כהן

סיפורן של המגילות הגנוזות החל באופן מקרי, כאשר בשנת 1947, שלושה בדואים צעירים ערכו חיפוש אחר עז אובדת. בעוברם ליד פתח מערה בסמוך לקומראן, התכופף אחד הרועים, הרים אבן וזרק אותה לתוך המערה. להפתעתם, הצליל שבקע מהמערה היה צליל של פגיעה בחפץ חלול. השלושה הסתקרנו, נכנסו אל המערה (שלימים במחקר הארכיאולוגי תקבל את הכינוי מערה מספר 1) ומצאו בה מספר כדי חרס. שמונה כדים היו ריקים, כד אחד היה מלא בעפר ובכד אחד היו שלוש מגילות עתיקות. השלושה דחפו את המגילות לכיסם, יצאו מהמערה, והמשיכו בחיפוש אחר העז האובדת. לאחר מספר ימים הם שבו למערה וערכו חיפוש נוסף, שבמהלכו הם גילו ארבע מגילות נוספות. מיותר לציין שלא היה להם כל מושג על ערכן של המגילות, הן מבחינה ארכיאולוגית והן מבחינה כלכלית. הם מכרו את המגילות תמורת סכום כסף פעוט יחסית לסוחר עתיקות מבית לחם. גם הוא לא הבין את חשיבות המגילות, ומכר ארבע מגילות לראש הכנסיה האשורית בירושלים, המטרופוליט *אתנסיוס סמואל* תמורת הסכום הצנוע של 24 לירות ארץ ישראליות (שווה ערך ל- 110 דולר בערכי 1947).

גליונית זכרון לרגל מאה שנה לגילוי הגניזה הקהירית, וחמישים שנה לגילוי מגילות מדבר יהודה.
תאריך הנפקה: 29.5.97

במקביל הגיעו שמועות לפרופסור אליעזר סוקניק על המגילות העתיקות שנמכרות בבית לחם, והוא החליט לבדוק מהן המגילות. הפרופסור סוקניק היה הראשון להבין את חשיבותן של המגילות, והוא החל במשא ומתן לקניית שלוש המגילות שנותרו בידי הסוחר. המו"מ הבשיל וביום שבת, 29.11.47 נקנו שלוש המגילות על ידי. באותו יום בשעות הערב התקבלה החלטת עצרת האומות המאוחדות בדבר חלוקת ארץ ישראל

והקמת שתי מדינות, יהודית וערבית, בשטח המנדט הבריטי. זהות התאריכים אינה מהווה רק קוריוז הסטורי, יש להבין שהמתח בין היהודים לערבים היה בשיאו, (למחרת הותקפו באזור פתח תקוה שני אוטובוסים יהודים, וכך החל השלב הראשון של מלחמת העצמאות), ולמרות זאת סוקניק התעלם לחלוטין מהמצב, ותוך כדי סיכון חיים ממשי נסע מספר פעמים לבית לחם על מנת לקנות את המגילות הללו. נקודה זאת ממחישה את החשיבות שייחס הפרופסור סוקניק למגילות.

לאחר רכישת שלוש המגילות הראשונות, ניסה פרופסור סוקניק לרכוש מהמטרופולין האשורי את ארבע המגילות הנוספות. סמואל, הבין בשלב זה שסוקניק לא היה מסכן את חייו גם ברכישת המגילות הראשונות ערב פרוץ המלחמה, וגם בנסיון לרכוש את המגילות הנוספות, ונקב במחיר שסוקניק לא הצליח לעמוד בו. לעזרתו של סוקניק בא בן גוריון, שכאשר

הכרזת האו"ם על הקמת המדינה ב-29.11.47. תאריך הנפקה: 23.9.1997

שמע על הפרשה, הורה להעביר לו ממוסדות הישוב את הכסף למימון הרכישה. אולם עזרה זו באה מאוחר מדי. סמואל ברח מהארץ בשל המלחמה, והבריח עימו את המגילות לחו"ל. עד מותו של פרופסור סוקניק, בפברואר 1953, לא נודע היכן המגילות ומה עלה בגורלן.

חותמת חנוכת מוזיאון ישראל, שבו מוצגות המגילות הגנוזות לציבור

בשנת 1954 שהה יגאל ידין, בנו של סוקניק בארה"ב לצורך סבב הרצאות. יגאל ידין היה הרמטכ"ל השני של צה"ל, ולאחר פרישתו החל ללמוד ארכיאולוגיה. במהלך הביקור העיר אותו בוקר אחד טלפון ממכר שהסב את תשומת ליבו למודעת מכירה מעניינת ב"וול סטריט ג'ורנל". ידין רכש לעצמו גליון, בדק את הלוח ונדהם לראות את המודעה הבאה: "מגילות מקראיות למכירה. מוצעים למכירה ארבעה כתבי יד מקראיים שזמנן 200 לפני הספירה. זוהי מתנה

אידיאלית למוסד חינוך או דתי העשויה להינתן בידי יחיד או קבוצה". בדיקה דיסקרטית לגבי זהות המוכר העלתה שזהו אותו סמואל, המטרופוליט האשורי, שברח מירושלים במהלך המלחמה. ידין, שחשש שסמואל יסרב למכור את המגילות לנציג של מדינת ישראל, הפעיל אנשי קש, ובסופו של דבר הצליח לרכוש את ארבע המגילות הנוספות, ולהביאן לארץ. החל משנת 1965 מוצגות קטעי מגילות לציבור בהיכל הספר שבמוזיאון ישראל בירושלים.

נחזור אחורה מספר שנים. לאחר מלחמת העצמאות היה האזור של חורבת קומראן בתחומי ממלכת ירדן. משקיף או"ם בלגי, חובב ארכיאולוגיה, הצליח לשכנע קצין בכיר

בלגיון הירדני שיש לחפש את המערה בה מצאו הבדואים בשנת 1947 את המגילות. הקצין שיגר חיילים לחיפושים, ואכן סרן ערבי מהלגיון הצליח לאתר את מערה מספר 1, לאחר שבפתחה נמצאו שברי הכדים ששברו הבדואים בביקורם הראשון. מיד התארגנה חפירה ארכיאולוגית מסודרת בראשותם של לנקסטר הארדינג, מנהל מחלקת העתיקות של ירדן, והאב רולנד דה וו – מנהל בית הספר הצרפתי למקרא וארכיאולוגיה בירושלים. החפירה גילתה כמה עשרות קטעי מגילות וכן שרידי מזון, קרעי אריגים ושברי כלים שהעידו שהמערה שמשה גם למגורים. עם סיום החפירה במערה העריכו החוקרים שנמצאו כל קטעי המגילות ושעבודת השטח שלהם הסתיימה. הבדואים, לעומת זאת, היו יותר אופטימים, והחלו לבצע סריקה של המערות באזור. את המגילות שמצאו הם החלו להציע למכירה. התארגנה שוב משלחת חפירות מדעית, שהחלה לסרוק רצועה בת שמונה ק"מ של המערות בסלע הקשה של מצוק ההעתקים. במהלך הסריקה התגלו מגילות במערות נוספות.

הבדואים בישראל. תאריך הנפקה:
13.2.1990

הבדואים לא היו אדישים לחפירות הארכיאולוגיות, והחלו בעצמם לנסות ולהקדים את החופרים. מחלקת העתיקות הירדנית, שלא רצתה להפסיד מגילות החליטה לקנות מהבדואים את קטעי המגילה שהם מצאו. בתחילה הם בצעו טעות של מתחילים, ונקבו מחיר עבור כל קטע מגילה מבלי להתייחס לגודלו. הבדואים הערמומיים החלו לקרוע את קטעי המגילות שברשותם על מנת להגדיל את הרווח הכספי. כאשר הבינו זאת הארכיאולוגים, הם שינו את שיטת התמחור וכעת ככל שהמקטע היה גדול יותר, כך היו מקבלים כסף רב יותר עבורו. לאחר שסיימו לעבור על המערות, שוב חשבו הארכיאולוגים שבכך הסתיימה עבודת השטח, אך הבדואים שוב הצליחו להפתיע אותם. הבדואים החלו לסרוק את גבעות החוואר ומצאו שם מערות. יש לציין שמערות אינן נוצרות בסלע חוואר באופן טבעי, וכל מערה שנמצאת בסלע זה היא מערה מלאכותית. יתכן שזו הסיבה שהארכיאולוגים לא ניסו לחפש כלל מערות בסלעי החוואר. שוב התארגנה משלחת רשמית, ושוב בוצעה סריקה של רצועת שטח גדולה, הפעם אך ורק בסלעי החוואר. באחת ממערות החוואר התגלה הממצא העשיר ביותר של מגילות: כ- 15,000 קטעים שהתחברו לכ- 500 מגילות. מגילות אלה נחתכו בקו ישר, ככל הנראה על ידי חייל רומי שהוציא את תיסכולו על ידי חיתוך המגילות בחרבו.

כל קטעי המגילות הועברו למתחם מוזיאון רוקפלר בירושלים, שהיה אז בתחומי ממלכת ירדן. בשנת 1967, לאחר תום קרבות מלחמת ששת הימים, שוכנה באחד מאולמות המוזיאון פלוגת מילואים. אחד מחיילי הפלוגה היה סטודנט לארכיאולוגיה.

הסטודנט הופתע לגלות את המגילות הגנוזות במוזיאון, ודאג להעביר על כך הודעה לפרופסור יגאל ידין, וכך נודע לממסד הארכיאולוגי במדינת ישראל שהמגילות הגנוזות נמצאות ברשותו.

את המגילות שנמצאו ניתן לחלק לשלושה סוגים:

בולים ירדנים מ-1965, בבול התחתון מגילה וכדים מהסוג שבהם נמצאו המגילות, והבול השני מלמעלה מציין את מערות קומראן.

מגילות מקראיות – נמצאו קטעים מכל ספרי המקרא פרט למגילת אסתר. אלו הן המגילות המקראיות הקדומות ביותר שהתגלו, וניכרים הבדלים בין המגילות לבין נוסח המסורה המוכר לנו היום. יתרה מזאת, זוהו מספר גרסאות לאותם ספרים עצמם. כך למשל התגלו שתי מגילות של ספר ישעיהו שהם בעלי נוסח מעט שונה (למרבה הפליאה דוקא המגילה הקדומה מבין השניים קרובה יותר לנוסח המסורה המוכר לנו היום). כמו כן נתגלו מזמורים בתהילים שאינם כלולים בנסח המסורה של היום, חלק מהמזמורים היה ידוע רק בנוסח יווני וחלקם לא היו ידועים כלל עד לגילוי המגילות. החשיבות של מגילות אלה למחקר המקרא לא תסולא בפז. עד לגילוי המגילות, חקירת נוסח המקרא התבססה התרגומים העתיקים של התנ"ך לשפות אחרות (יוונית, ארמית לטינית), וכעת יש נוסחים עתיקים בעברית, שהיא שפת המקור של התנ"ך.

מגילות חיצוניות – ספרות יהודית מימי בית שני שלא נכללה בסוף בתנ"ך. חלק מהספרות היא ספרות הסטורית (לדוגמא ספרי מקבים), חלק מהספרות היא ספרות תאולוגית. למרות אי הכללתה של הספרות החיצונית בתנ"ך, הרי שהיא חושפת מידע רב על

התאולוגיה והמבנה החברתי של יהודה בתקופת בית שני. מעניין שהמשנה מתייחסת בשלילה לספרים החיצוניים ור' עקיבא מצוטט כאומר שמי שמעיין בספרות זאת אין לו חלק בעולם הבא. יתכן שהסיבה ליחס השלילי נעוצה בכך שמספר ספרים חיצוניים נכללו בגרסה הנוצרית של התנ"ך (לא בברית החדשה, אלא במה שהנוצרים מכנים הברית הישנה).

מגילות כיתתיות – מגילות המכילות תקנון של כת יהודית (על כך בהמשך), פרשנות יחודית לספרי המקרא, מגילות המתארות את העתיד לבוא, למשל מלחמת בני האור בבני החושך, דמותה של המדינה שתקום לאחר המלחמה ועוד. תקצר היריעה מלתאר את סוגי המגילות השונים והמאפיינים שלהם, אבל קיימות מספר נקודות במגילת "סרך היחד", שמהווה את תקנון הכת והן מעניינות להמשך המאמר. לפי "סרך היחד"

יש בכת הקפדה גדולה על נושא הטהרה, ואנשי הקהילה נהגו לטבול מספר פעמים ביום. בנוסף הם נהגו לאכול את ארוחותיהם ביחד, לאחר שנהגו לטבול לפני הארוחות.

חותמת קומראן
המגילות הגנוזות עם
ציור של מגילה וכד

כל המגילות התגלו בקרבת אתר ארכיאולוגי בשם חורבת קומראן, אך לא בתחומי האתר עצמו. האתר היה ידוע עוד מסוף המאה ה-19, אך איש לא חשב שהוא חשוב דיו על מנת לחקור אותו. לאחר סיום סריקת המערות, החליט האב דה וו לחפור באתר ולנסות ולבדוק קשר אפשרי בין החורבה לבין המגילות שנמצאו. האב דה וו גילה באתר מקוואות רבים. בנוסף התגלה אולם גדול ובצמוד אליו מקווה וכן חדר קטן יחסית שהתגלו בו כלי אוכל רבים. הפרשנות המקובלת במחקר היא שהאולם הגדול הוא חדר האוכל באתר, החדר הקטן הצמוד אליו הוא מחסן כלי האוכל, והמקווה הגדול הצמוד אליו הוא המקווה בו טבלו חברי הכת לפני האוכל. חשוב לציין שדעת הרוב במחקר רואה קשר בין המגילות לבין האתר, אך קיימת דעת מיעוט הטוענת שאין קשר שכזה. דעה זאת נשענת על העובדה שבתחומי האתר לא נמצאה ולו מגילה אחת. חלק מהתומכים בדעת המיעוט אף טוענים שמדובר למעשה בארכיון של בית המקדש שהוטמן במדבר עם התקרבות הצבא הרומי לירושלים. אני אישית מתקשה לקבל דעה זאת משום שהמגילות כוללות התייחסות מאוד לא מחמיאה לכהנים ולבית המקדש בהתנהלותו כפי שהיתה באותם הזמנים. כך לדוגמא, אחת המגילות מכנה את הכהן הגדול "בן בליעל" ומתאר כיצד הוא רודף את חברי הכת. מגילה אחרת מתארת את סדרי המקדש האוטופי אחרי נצחון בני האור על בני החושך.

בסופו של דבר תגלית מקרית של שבע מגילות במערה אחת היתה תחילתו של מסע חיפוש שהסתיים באחת עשרה מערות ובאלפי מקטעים המצטרפים לשמונה מאות מגילות. חמש מערות התגלו על ידי הארכיאולוגים ושש מערות על ידי הבדואים. גם מערות הבדואים נחפרו בשנית על ידי הארכיאולוגים. התגליות שפכו אור חדש הן על גיבוש נוסח המקרא, הן על החברה היהודית ביהודה בימי בית שני והן על כת ים המלח. ראוי לציין שעקב גלוי המגילות נערכו סקרים גם בצד הישראלי של הגבול. סקרים אלה לא הצליחו לחשוף מגילות נוספות שניתן לשייכן למגילות הגנוזות, אך במהלכן נמצאו ממצאים מרתקים וחשובים מתקופות הסטוריות שונות.

חותמת ארוע – 100
שנה לגניזה הקהירית,
50 שנה לגלוי מגילות
ים המלח

חידון מספר 44

איזו מדינה?

איזו מדינה הנפיקה את הבול שלפניכם?

- א. מצרים
- ב. גיברלטר
- ג. אקוודור
- ד. גאורגיה

מי האיש?

מי האיש הנראה בבול?
על איזו עיר בארץ צר זמן ממושך, ללא
הועיל?
היכן הוא קבור?

זהה את האתר

הבול מראה תצלום אויר של

באיזו מדינה נמצא אתר זה?
מה גודלו של האתר?

את הפתרונות יש לשלוח למערכת nosonchik@gmail.com עד ל-15 באוקטובר.
הפותרים מתבקשים לציין את גילם. בין הילדים ובני הנוער שיפתרו נכונה את החידות
יוגרל פרס בולאי מתנת איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית. התשובות
לחידות ושם הזוכה יפורסמו בגליון הבא.

פתרון חידון מספר 43

איזו מדינה?

התשובה הנכונה היא ג' – סלובקיה.

מי האיש?

האיש הנראה בבול הוא מרטין לותר קינג, מנהיג המאבק לשיוויון זכויות השחורים בארצות הברית. קינג הוביל מצעדים ועצרות, ובאחד מהם נשא את נאומו המפורסם המכונה "יש לי חלום". בשנת 1964 הוא זכה בפרס נובל לשלום.

זהה את היצירה

הבול מראה את המונה ליזה – ציורו המפורסם ביותר של לאונרדו דה וינצ'י. הציור מוצג במוזיאון הלובר שבפאריס.

בהגרלה שנערכה בין הפותרים נכונה עלה שמה של מיכל בורל בת ה-12. מיכל זוכה בפרס בולאי מתנת איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית.

מכתבים למערכת – לכל תגובה, הצעה או שאלהניתן לפנות אלינו בכתובת
nosonchik@gmail.com